

Teatrul Mare Academic de Dramă „Maxim Gorki” din Leningrad

- **MICII BURGHEZI** de Gorki
- **A TREIA GARDĂ** de Kapralov și Tumanov
- **OPINIA PUBLICĂ** de Aurel Baranga

Cel de-al doilea turneu al teatrului „Maxim Gorki” din Leningrad, cunoscut tuturor sub numele de „teatrul lui Tovstonogov”, a trezit același cald interes în rindul oamenilor noștri de teatru, aceeași participare vie, entuziasată a marelui public. După 10 ani de la prima noastră întâlnire cu acest admirabil organism artistic (vă mai amintiți reprezentațiile *Barbarilor* de Gorki și a *Oceanului* de Stein?) marele teatru din Leningrad ni se înfățișează din nou, în plenitudinea forțelor sale, confirmând nestîrbirea valorilor artistice și impunerea consecventă a acelorași linii programate: promovarea unui teatru viu, ancorat în contemporaneitatea ideilor, de minuție psihologică și subliniată teatralitate.

Cele trei spectacole aduse în turneul din țara noastră, s-au asamblat într-o elocventă demonstrație „de profil”, oferindu-ne nemijlocita posibilitate de-a studia prin intermediul unor texte, diferite ca factură și stil, o unitate de concepție: un teatru „de actori” dominat de indiscutabila prezență a organizatorului jocului, a „programatorului”, care mobilizează cu dinamism toate forțele actoricești, valorificînd fiecare talent în parte, și valorizînd-le în ansamblu, pentru a releva cu pregnanță ideile textului. Ceea ce captivează spectatorul la toate spectacolele semnate sau îndrumate de Tovstonogov este în primul rînd originalitatea lecturii scenice. O lectură întotdeauna înedită, propunîndu-ne unghiuri noi de interpretare — ca în cazul dramaturgiei gorkiene reevaluată odată cu montarea *Barbarilor*, în 1959, a *Micilor burghezi*, în 1966. — prin smulgerea pieselor lui Gorki din registru pur al dramei, impus de tradiția primelor montări la MHAT, și așezarea lor pe terenul

grotescului, al unui tragi-comic exacerbat; o citire atentă la nuanțe, în text și în subtext, potențînd clar mesaje, comunicînd neîntrerupt cu sala ca în reprezentațiile cu *Opinia publică* de Baranga sau *A treia gardă* de Kapralov și Tumanov. „Textul — ne spune G. A. Tovstonogov — într-un interviu recent, își demonstrează în timp capacitatea de a-și revela noi și noi fațete. Pentru a le dezvălui, se impune a ține seama de potențialul spiritual al spectatorului. Sarcina superioară a regizorului în cazul reluării unor lucrări cunoscute este de a citi textul din perspectiva concepției noi pe care o manifestă spectatorul”. Această atitudine dinamică, remodelînd opțiunile de interpretare în funcție de publicul receptor, marchează cu putere spectacolele, eludînd academismul (în ciuda titlului de „teatru academic”), soluțiile conformiste, stilizarea muzeală.

Lucrat în același registru ca și *Barbarii*, *Micii burghezi* (în regia și scenografia lui Tovstonogov) se constituie într-un mare tablou al mediocrității, o pictură violentă, modernă, despre „starea mic-burgheză”, descripție simultan dureroasă și hazlie, simultan incriminată și detașată, despre condiția socială, istorică, națională și mai ales spirituală a „meșcaninilor”, termen care semnifică, mai mult decît în traducere, categoria sociologică a „micilor burghezi”. Spectacolul se deschide și la fel, implacabil, se închide cu aceleași gesturi de lehamite ale Tatianeî, care, cu indolență, prinde muște. Gestul ei tulbură prin indecența exhibării, prin expunerea unei resemnări, a unei indiferențe năclăite față de sine, față de lume; pornind de aici, întreaga reprezentație își compune, pe mari suprafețe



Scenă din „Micii burghezi”

E. A. Popova (Tatiana) și K. I. Lavrov (Nil)



de joc, demonstrația acestuia trei nălăit, indecent. Iudărătul unor aparențe normale, banale, micii burghezi sînt oribili, monstruoși, se ciocnesc mereu unii de alții, se pîndesc, se supraveghează reciproc pentru a se putea șantaja, se detestă și se compătinesc. Universul lor e sufocant, tensiunile, aici, sînt maxime, par la un moment dat însuportabile, dar după clipele de fierbere dureroasă, exploziile țînesc în jerbe de ridicol, certurile grave degenerază în urlete derizorii, dramele reale se preschimbă în acțiuni grotești. Transplantînd textul în integralitatea literii, Tovstonogov ni se impune din nou ca un desăvârșit maestru al soluțiilor teatrale, încărcate de semnificații. Cîna familiei desbinată, în prezența chiariașilor participanți și martori, petrecerile tinerilor „revoluționari”, cu joc de cărți și balalaică, ritualul sacrosanct al plășilor, achitarea chiriei, onorariul medicului chemat la căpătîiul Tatianei, sinucigașa, confruntările dintre părinți și copii capătă contururi violente, grotești, tente caricaturale, filtrînd într-un dozaj subtil drama trăită de personaje și optica noastră vis-à-vis de ele. Cîteva personaje ni se arată într-o lumină substanțial nouă: în primul rînd Tatiana, de loc eroină sensibilă și melodramatică, ci o fată trecută, grasă și vulgară, deloc intelectuală, dar evident emancipată în raport cu părinții, fumează mult și cîntă prost la pian, o Tatiană senzuală, chinuită glandular, înrăită, dornică de bîrfeli, invidioasă, dar, în același timp, o ființă autentică, necontrafăcută, capabilă de sentimente reale, generoase; în această puternică complexitate a personajului, interpretat de excepționala personalitate a actriței E. A. Popova, rezidă unul dintre numeroșii poli de atracție ai montării. Teterev este, la rîndul său, demis din tradiționala funcție de „raisonneur”, înfățișîndu-ni-se sub trăsăturile unui diacon buhăit de băutură și otrăvit de răutate și pizmă. Nil e un bărbat robust, sănătos, dornic de muncă; dragostea lui pentru Polia este o relație firească, singura posibilă dintre aceste două ființe simple, naturi normale.

Capacitatea de a comunica idei, de a pune în discuție, în dezbateri, teme conflictuale, se manifestă pregnant și în montarea, mai bine spus în adaptarea scenică a piesei — impropriu tradusă — *A treia gardă* de G. Karpalov și S. Tumanov. Un episod din ultimele luni de viață ale revoluționarului bolșevic, N. E. Baumann, tovarăș de luptă al lui Lenin, asasinat de agenții Ohranei, în 1906. Prin intermediul acestui personaj istoric, admirabil interpretat de cunoscutul actor V. I. Strjelcik, ni se propune o examinare a raporturilor dintre luptătorii comuniști și intelectualii progresiști ai vremii. Este un spectacol-elogiu al „intelighenției” ruse, și totodată o luminare inedită a cazului unui „paradox social”: e vorba de portretul milionarului, savantului și „Mecenei” din Moscova anului 1905, — cunoscutul Savva Morozov, omul care îl ajută pe Baumann să se



În prim-plan, V. I. Strjelcik (Baumann) și E. Z. Kopelian (Savva Morozov), într-o scenă din „A treia gardă” de G. Kapralov și S. Tumanov

cu generozitate, omul care se sinucide un au mai tirziu, neizbutind să-și înțeleagă epoca. Un spectacol compus orchestral, cu impecabile armonii de ansamblu (se reține mai ales scena simultaneității planurilor din han, actul II), și viguroase momente-duet (E. Z. Kopelian-Morozov și V. I. Strjelcik-Baumann) cu scene de gen, pe diferite registre.

Un deosebit punct de atracție al turneului, pentru marea public mai ales, a fost montarea *Opinii publice*, reprezentație inițiată, precum știm, cu prilejul Festivalului dramaturgiei române în Uniunea Sovietică. Printr-o ingenioasă și funcțional-atractivă scenografie (S. S. Mandel), cu o simpatică ilustrație muzicală (S. E. Rozențveig), *Opinia publică* a devenit un „musical” demonstrativ satiric, o șarjă virulent polemică, un spectacol conceput ca o caricatură scenică, deci cu toate trăsăturile violent îngroșate la adresa birocrației, imposturii, servilismului. O punere în pagină amuzantă, un joc glumeț de-a teatrul, o stilizare clovnească, au dat un farmec aparte acestei comedii a lui Baranga, pe

care noi nu ne-o imaginăm decât în interpretarea lui Radu Beligan și Marcelei Rusu.

O mare echipă de actori, o echipă omogenă, acordată la cerințele unui joc pe multiple registre, excelând în analiza psihologică și în drama revoluționară, în desenul satiric și în pastelul liric, a evoluat în aceste reprezentații, prilejuindu-ne revederea unor actori cunoscuți sau cunoașterea altor personalități de mare valoare. Din marea ansamblu ne vine greu să omitem pe cineva, dar se cuvine să relevăm în primul rind câteva nume: E. A. Lebedev, veteran al teatrului, creatorul unui Bessemenov trist în mărunta și domestică lui atotputernicie, mic tiran ridicol și nefericit; și cu o surprinzătoare mască grotescă în rolul ticălosului redactorșef Cristinoiu, o caricatură cu o strălucită compoziție de gest și voce. E. Z. Kopelian, dând o semnificație deosebită figurii lui Savva Morozov: V. E. Rețepter modelând cu forță și distincție două personaje deosebite (Piotr în *Micii burghezi* și compozitorul Saț în *A treia gardă*); O. I. Borisov, un spiritual



Scenă din „Opinia publică” de Aurel Baranga

M. V. Danilov (Ioniță), O. I. Borisov (Chitlaru) și I. V. Lavrentieva (Marcica Tunsu)



și înimos Chitlaru (*Opinia publică*); M. A. Prizvan-Sokolova, impunând imaginea antologică a unei Akulina Ivanovna de o feroce ipoerizie, mic-burgheză de o înspăimântătoare mărginire, iar apoi o „boieroaică Morozova” descinzând parcă din *Suflete moarte*; E. A. Popova, excepțională Tatiana; I. V. Lavrentieva, spectaculoasă apariție feminină în *A treia gardă* și deținătoarea cu aplomb a multipletelor roluri feminine din *Opinia publică*; V. I. Strjeleik, un erou firesc (Nikolai Baumann), bărbat fermecător, spiritual și vesel; dar lista interpreților de mare valoare e lungă, ar trebui evident citați deopotrivă P. P. Pankov (Teterev, Reînbot), N. N. Trofimov (Percilîn), G. A. Gai (Turculeț), E. N. Soliakov (Pascalide), M. V. Danilov (Ioniță, Nazarov), K. Iu. Lavrov (Nil), V. K. Ilici (Cerches).

Așadar, turneul Teatrului Mare Academic de Dramă din Leningrad, deci vizita lui Tovstonogov cu eminentul său colectiv „Maxim Gorki” s-a înscris printre evenimentele de artă ale începutului de stagiune, configurînd un concept de cultură teatrală.